

יום הששי הקצר

מה לו לזה שהשכים לפתחי? – תמה ובעת קצת הרב, מתכנן מפני גל הצנה שבא לבית.

הערל העמיד את השוט אצל המזוזה, הפשיט בתי-ידי, ירד לתוך חיקו ולבסוף הוציא משם ומסר ליד הרב אגרת מקופלת, קמוטה ומלוכלכת מצדי צדדים. הרב קלה לקרוא את האגרת ונענע בכתפיו:

מעשה שטן... לכו הגיד לו! הגיד ר' נצי, זה המוכסן העשיר שבכפר הסמוך, מזמינו ל-ברית. הנה קפי – כך הוא כותב באגרת – הנה קפי שהוא, ר' נצי, מכניס היום את נכדו הראשון, הבכור לבתו הבכירה, בבריתו של אברהם אבינו, באשר על-כך הוא מכבד אותו, את הרב, שיחיה, ב'סנדק'! עליו, על הרב, שיחיה, להטריח אפוא את כבודו ולרדת אל הכפר – ותיכף וימיד. עגלת-החרף השלוחה עומדת ומחכה...

המוכסן ר' נצי אמנם אינו סופר מהיר, במחילה, ומכתביו לא ירוץ הקורא בהם, אלא שנתחכם הפעם וצרף אל האגרת שלשה פירושים מספיקים.

פירוש אחד – שטר כסף חדש, בן שלשה ר"כ, נתון בתכריך, שטר יחי ומדבר, שעבר באותו מעמד מיד ליד, מיד הערל ליד הרב, להבדיל.

פירוש שני – שק מלא בולבוסין גדולים ובצדו פסות אף קרקרני, שמן ומפוסם, את הזוג הנאה הזה הורידה השפחה מן העגלה – והרי הם מונחים בחדר-הנשול.

והשלישי, ליתר פאור – אדרת שער חמה ורחבה עם קורדיקן של לבדים, ששלח לו ר' נצי על-ידי אותו ערל משלו, מבגדי החרף של ר' נצי בכבודו ובעצמו, כדי שיתעטף בהם הרב, שיחיה, יפה יפה – ויחם לו בדרך.

שלשה פירושים ברורים אלו האירו מיד את עיני הרב וכרגע הקיף בשכלו הבהיר את כל הענין.

מה לעשות, נתאנח הרב, 'בודאי כך רצונו של הקדוש-ברוך-הוא. ברית מילה, מצנה כגון זו!... ואף-על-פי-כן צריכים להמלך ברבנית.

ר' ליפא נכנס לחדר שני, אל הרבנית, ועשה שם מה שעשה ושהה שם כמה ששהה – ויצא מלוכס בחלוק לבן ובחופיצא של שבת, נוכח לדרך, כאן בחדר ראשון נתעטף שוב על-גבי החופיצא באדרת השלוחה, נעל על-גבי מנעליו השחורים את הקורדיקן הצהובים, חבש על-גבי הירמולקא את הצניף הסהור, צניף של שבת, שנס את מתניו באזור האדום של השליח איוואן – ומתהדר

א

אם בערבי שבתות סתם כל הזריז משובח – ביום הששי הקצר על-אחת-כמה-וכמה! ביום הששי הקצר אסור להתרשל! התרשלות כל-שהיא – ואתה בא, חלילה, לידי חלול שבת. השטן הרי מקטרג דוקא בשעת הסכנה.

אין אפוא שום חדוש בדבר, אם הרב ר' ליפא, שיחיה, יהודי חלוש ופחדן מטבעו, התחיל להתחכם לגד יום הששי הקצר מבעוד שחר: מחמיר היה על עצמו! ירא וחרד הוא מאד מאד, שמא יאחר, חלילה, שעה קלה – וגמצא כל סדר יומו מתקלקל.

וסדר היום של ר' ליפא אל יהא זה קל בעיניכם. צאו וחשבו: תקן חצות, היינו תקן רחל – עם תקן לאה; תקן עם מעמדות; אמירות ופרפראות – שלפני תפלה ולאחריה, תפלה עצמה, פרקי משניות, שער בגמרא, שנים שלשה סמנים ב-שלחן ערוך, ולבסוף שנים מקרא ואחד תרגום בפרשת השבוע – זהו 'לה'; ועכשו 'לכם': היינו סעדא דלקא, אכילה! מה לעשות? בשר ודם! ועל כרחך אתה אוכל... אחרי חצות היום הרי לך 'סדרה' חדשה: מרחץ, נטילת צפונים, שחיקת טבק לכבוד שבת וכדומה. הוסף על זה: פסקי שאלות, ולפעמים ידן תורה. התגרה, כידוע, מצויה דוקא בערבי שבתות... ובינתיים – אין לך יום! פונה אתה לכאן ולכאן – והנה ה-שקיעה...

אין אפוא, כאמור, שום תמה, אם הרב ר' ליפא התגבר כארי וקם ביום הששי הקצר כעלות השחר ותיכף לנטילת ידיים גודרו והתחיל בעבודה מיד, הלואי שיכנס ויצא בשלום! חרד הוא על כל רגע קטן שלא יצא לבטלה, ועינו נתלית משעה לשעה אל אותו זקן מופלג הכבד באברים ובשנים – זה האורלוגן העתיק, התלוי כנגדו על הקיר. מאד מאד ירא וחרד ר' ליפא, שמא יארגע, חלילה, דבר מחזק יומו – וגמצא נכנס לשבת שלא מתוך דעה צלולה, חס ושלום.

אבל כבר אמרו חכמים: הכל תלוי במזל! וגד המזל, דעו לכם, אין עצה ואין תבונה ואין זריזות... שמעו נא מעשה גורא.

ב

לאחר שנמר ר' ליפא כל האמירות שבהשכמה והתחיל לכן לבן לתפלה – צותה פתאם הדלת, ואל הבית נכנס עמוד הקבל וצָרַל עמו.

קנד

בבגדים אלו של תערוכות קודש וחול עמד ר' ליפא ונשק את המזוזה ויצא את הבית.

עגלת-החרף, שעמדה לפני הבית, היתה גדולה ומוצעת שחת הרבה. ור' ליפא עלה ונתישב בתוכה ברחצה, כזה שיושב בשל. הערל קסה את רגלי הרב בקש ובגבבא ועלה וישב אף הוא. שריקה אחת - והעגלה החליקה על-פני השלג.

ג

הדרך היתה טובה והלקה והסוסה זריזה. ממש קפיצת הדרך... מקץ שעה, עוד לא האיר היום, והרב בא אל הכפר אל בית בעלי-הברית.

הקראים כבר נתאספו. אחרי שתית חמץ עמדו להתפלל בעשרה, כדן. קצב אחד, שבא דרך מקרה אל הכפר לקנות עגלים, נמצא בעל קול נאה, וירד לפני התיבה. העברי- שלו היתה אמנם לקויה קצת, קצת טעה ב-משיב הרוח וקצת בטל ומטר - אבל אין בכך כלום. סוף-סוף רקקו בעלינו ונפטרו מן התפלה כשלוש, ובשעה טובה החל סדר הברית.

התינוק הוכנס בתוליו ועבר מיד ליד. הדוד מקרו לדוד האב, דוד האב לבן האח, בן האח לאבי האב, אבי האב לאבי האם וכו' וכו' - עד שנפל אל חיק הסנדק ועשו לו שם מה שעשו... לאחר המעשה חזר הדבר חלילה: שוב העלו את הגוף הקטן והאדמוני, העקוד בידיו וברגליו והוא פועה ומפרפר קלו, ושלחוהו בדרך שבא: מחיק הסנדק ליד האב, מיד האב ליד אבי האם, מיד אבי האם ליד אבי האב, וכן להלן - עד שחזר למקור מחציתו, אל מאחורי הקלעים, ושם נשתתק קצת.

וכאן מגיעים לעצם העיקר - לסעודה...

המוכסן ר' גצי הריהו יהודי מכניס אורח, בעל עץ יפה ולב רחב מטבעו אפילו בשאר כל הימים, ועכשיו שנהגו הקדוש-ברוך הוא והגיעו וקמיהו לראות נכד קטן, בכור לבת הבכירה - כל-שכן וכל-שכן! ומאליו מוכן, שהיתה הסעודה - כיד המלך - דגים, כמה שנאמר: התנינים הגדולים! בשר - עגל שלם, תריסר אגוזים ושלשה ברבורים אבוסים! ואין צריך לומר שאר ירקות, כטון מיני זפק ממולאים, אלו הקיבות המפולמות ואיתם החזות וחולשונות והקורקבנים המטוענים וכדומה לזה מהנהו מיני מוליאתא. יעכשו הלפת! אותה הלפת המצומקת הנודעת לתהלה.

מניחים אנו מיני מאכל ובאים עכשיו למיני משקה. ר' גצי, דעו לכם, הריהו יהודי פשוט, בלי חכמות יתרות, וכשאומרים: יי-ש-י-ש, שירשו: יי-ש! היינו, פשוטו כמשמעו: לא פחות מ-תשעים וחמשים ודוקא יש. היינו: יי-ש המשומר במרתפו קבור באדמה זה ימים ושנים, ולכתלה - שומעים אתם - לכתלה נגנו לשם הנכד הראשון, שעתיד לבוא. אדרבא, ישתה נא הרב, רק עוד כוס אחת, כוס זעירה זו - גצי תקע לתוך כף ידו של הרב צנצנת בת רביעית הלוג - נא ונא! ישתה נא הרב! אל נא יתירא! וכי יי-ש הוא זה? אין זה יי-ש כלל! הרי זה שמן זית! וזלף הוא לכוס ואין קולו נשמע. שמן זית וך ממש! כמו ששמו גצי נא, לחיים, רבי, לחיים!... גצי המוכסן נתבסם, פניו השעירים והשמינים נתלהטו והבהיקו כפני מיהם מצוחצח ועיניו טבלו בשומן... פעם בפעם היה נעץ אצבע בלבו, מנקש ודובב בלשון עמוסה לעצמו: גצי, ידע אתה? אתה הרי אתה מעתה זקן... סבא אתה! שומע אתה? חי, חי, אתה נעשית סבא, ואשתך מה היא? ס-ס-סבתא!...

היכן את, ס-ס-סבתא! גשי נא הלום, הסבא ישתה עמך ל-ל לחיים! בואי, בואי, אל נא תתבישי, הרב יענה אמן... לא כך, ר-ר-רבי!

וכאן תופס ר' גצי את הרב בזרוע, אווזו בכתפיו בכל פחו ומנדנדו כשק של בולבוס, ופתאם נפל על צוארו ומתחיל לנשקו בכל פה. מתוך רוב שמחה ותענוג הוא שוחק ובוכה כאחד על הכבוד, חי-חי-חי, הכבוד שעשה ר' ליפא. הרבי שיחיה, לו לגצי, חי ראשו, הכבוד, ואלמלא הוא, הרבי שיחיה - הים, הים, הים...

נו, נו, דייך! לחיים - מניח ר' ליפא את דעתו של גצי הבוכה, וגומע בזהירות גדולה מן הצנצנת, לחיים! הבכיה למה? אין צורך בבכיה. אין צורך...

ר' גצי מתנחם ומוחה דמעה מעל פניו בשרקל: יפה אומר הרב, כמו ששמו גצי! אין צורך בבכיה. אין צורך. אלא לחיים, ושוב לחיים! ודוקא לחיים! היינו - לחיים ממש! ל-ל-ל לחיים של פרנסה... אוי, אוי, רבי, וכאן מתחיל גצי בוכה שוב בדמעות שליש: אוי, אוי, אוי, פר-ר-רנסה!...

ור' ליפא, שהוא חלוש ורך לב בטבעו, לא יכול לראות בצערו של בעל-הבית ועשה עמו חסד של אמת וטעם עוד קורטוב ושוב קורטוב...

ובינתיים רד היום, יום הששי הקצר. ר' ליפא שנתבסם קצת אף הוא, התעורר אמנם אחת ושתיים ונסה לעמוד על רגליו הכושלות מלפני השלחן: א-א-א, טען בפרישת כפיים ובגמגום שפתים, -ערב שבת! היום הקצר... אבל ר' גצי לא יאבה ולא ישמע, ר' גצי תופסו בשתי ידיים ואינו מניח.

ובשעה זו יושב לו בשלחן בחדר-הפישול המחמר איוואן ומיטיב את לבו אף הוא בסעודת המצוה, הנאה מרובה יש לו על שעשו לתיעוק הרך את דתו - ומתוך חזקה הוא משלשל לתוך גרונו רביעית אחר רביעית: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים...

ובתוך כך השמיע האורלוגין שלש, ר' ליפא נדחף ועמד מלפני השלחן בחפזון גדול, אבל הרגלים אינן נחפזות כלל, וכשעמד ונתעטף בעטיפתו הכפולה ומכופלת: באדרת הדובים ובאדרת הכבשים, ונתאזר באזור האדום והכניס רגליו לתוך שתי החביות, הקורדיקין הכבדים, שוב לא נשמעו לו הרגלים כלל וכלל. תחת לעקור את עצמו ממקומו נחבט פתאם ר' ליפא במלא גופו המסורבל על ספסל אחד ומצא יושב באמצע הבית, ר' ליפא מוז את גופו: א-א-א - ולבטלה! אינו זו ממקומו.

השמן, שבא בעצמותיו של ר' ליפא, עשה, כנראה, את שלו, ואולם ר' ליפא לא הצטער על זה כלל. אדרבא, דעתו היתה בנחה ולבו טוב עליו, ובשעה שגופו היה משתדל מתוך שטיחת כפיים ונענוע אצבעות להסיע עצמו בעל-פירותו ממקומו - היה פיו מצחקק מן הגרון בקול צפור דק, מצחקק ודובב:

הי-הי-הי, ר' גצי, הרגלים...

הי-הי-הי, שחקו כל המסובים אף הם, הרבי!...

סוף סוף, בעזרת הנותן ליצף פח ובעזרת מקצת מן המסובים, נעקר הגוף המסורבל ממקומו, ושתי הבריות הנאות, הרב ר' ליפא, שיחיה, ובן-ליתו המחמר איוואן, להבדיל, יצאו יחדו בשעה טובה ומוצלחת מן הבית, וכשהם מסייעים זה לזה ונסמכים זה על כתפו של זה ספסו ועלו אל עגלת-החרף בשלום. ושוב יושב לו רבנו ברחצה בתוך העגלה, כשגופו מעוטף ורגליו

מכוסות. ושוב יושב לו איוואן על הדוכן. שריקה גדולה ושמה - והסוסה נשאה את הרגלים...
וכאן אנו מגיעים לעיקר המעשה.

ד

מאותו הרגע שווה העגלה ורבע נתכנס באדרותיו יפה יפה - הרגיש פתאום כעץ חום נעים. מתוך ממש כדבש. שמתפשט והולך בכל האברים. שמורות עיניו נאחזו בחבלי תנומה. וראשו התחיל מתנדנד. היי-היי-היי. השקן! - שחק הרב לתוך חיק עצמו. והרגיש כעץ גרגרי חול בעיניו - שמן וית זך!... וברגע שעברה העגלה את הגשר הקטן מחוץ לכפר נפלה על הרב תרדמת אלהים - נישן.

ואיוואן הערל עדין היה יושב לו בשעה זו על דוכנו ומסית קצת עם הסוסה שיחה קלה. שיחת רעים מטוב לב. מבטיח לה בשעת רצון כמה וכמה הבטחות טובות לעתיד לבוא. ובלבד שתלך לה ולא תס מן הדרך הישר. ובעוד שהוא מסית עמה כך - והנה נשמטו השוט והמושכות מידו. ראשו עם מצנפת הכבשים צנח אל חיק הגלימא. ובן-רגע - והנה הוא נחר כדבר אחר...

והסוסה כיון שהרגישה את עצמה בת-חורין. מיד שכחה את כל דברי המוסר של בעליה ואת כל הבטחותיו הנעימות לעתיד לבוא. וכשהגיעה לפרשת דרכים עמדה ושהתה רגע אחד. כזו שנמלכה בלבה: לכאן או לכאן? - ופתאום משכה את העגלה בכל כחה ונתתה, דרך פשרה, לא לכאן ולא לכאן, אלא לאמצע דוקא. לצד השדה.

ובינתיים נתענן היום והחשיך על הסוסה בדרך. השלג ירד בשפע. והוא נס ולח. מערבב את העולם ומטשטש את הדרכים. הסוסה התחילה. כנראה. לפקפק. שמא לא כהוגן עשתה. וכבר היתה מהרהרת בתשובה. אבל מפני שלא ראתה בעיניה. עיני בהמה. תקנה לדבר. הפקירה עצמה בידי שמים והיתה מוספת והולכת לה באפלה. עצובת רוח וקטופת אונים. פוסעת לה בלאט. כמו בעינים עצומות. על-גבי תלי תלים של שלג וסבכי קוצים. פוסעת וזוררת אחריה את העגלה ומה שבתוכה... ומי יודע עד היכן היתה הסוסה מגעת. לולא אירע לה פתאום איזה מכשול - והעגלה נהפכה. שני הנוסעים שלנו הקיצו בבהלה רבה בתוך ערמת שלג - ומסביב להם חשך ואפלה.

האי מאי? - נשתומם הרב ופרסס לצאת מתוך השלג. פתאם זכר כל אשר נעשה וכעץ מכת קרדום כבדה הלמה ראשו: האך, שבת!

רצה הרב לצעוק צעקה גדולה ומרה - ולא יכול. כל ישותו נתקפלה ונקרשה בתוך מחשבת אימה של מלה אחת: שבת!

וכשחזר אליו במקצת פח הדבור - יצאה השאנה מגרנו מאליה: -איוואן! איך?

בשאנה זו. שפרצה מעומק הלב ונאמרה בשלש המלים היחידות הידועות לרבעו מלשון הערלים. היו כרוכים בה ביחד: ועקת תמרורים ובקשת רחמים. פחד אלהים וצדוק הדין. חרטה וקובלנא. ועוד כמה וכמה דברים. מה שאין הפה יכול לדבר... איוואן היה עומד בשעת מעשה ומטפל מתוך חרוף וגדוף בעגלה ההפוכה ובמושכות הסבוכות. כועס היה פעם בפעם בכרסה של הסוסה הדוהקת ופוקד עליה צון אבות ואמהות עד אלף דור.

קנו

בגמר התקונים הומין את הירבין לעליה. הרב נושא את עיניו אל הלילה: מאין יבוא עזרו? - ועזר אין. רגע עלתה במחשבה לפניו. שלא לזוז מכאן. ויהי מה. פה בשדה ילין ופה ישבות. יקרג ואל יעבור. כלום מעטים הם המעשיות בחסידים ואנשי מעשה שקדש עליהם היום ביערים ובמדבריות?... הרי המעשה ב-אריאל יוכיח! וכי לא הומין לו הקדוש-ברוך-הוא לאותו חסיד במדבר ארי לשמירה עד הבדלה ולרכיבה אחר הבדלה?... אבל כשחזר ר' ליפא ונסתכל באפלת הלילה - מת לבו. משמאל עינו מבחנת כמין יער ממש. יער כבד ואפל. מלא רעש גדול ויללת סופה. ומקובלנו. סתם יער בחזקת סכנה: לסטים יש בו וחיות רעות... ומימין - הרי שדה שומם וקרב ידים. עטוף כולו תכריכים לבנים. מתוך השלג במצבצבים ויוצאים מיני גולמות ודברים גושים. שלובן ושחור מעורב בהם וגוראים כמצבות ב-בית-עולם. השם יודע מי הם הללו: שדים, חיות, מתים, או סתם סבכי קוצים... מכל עבר ופנה. מתוך האפלה. ממשמים ובאים עליו מחנות מחנות של ברדלסים ושפיפונים...

לא! - חזר בו ר' ליפא. פקק נפש דוחה שבת. יוחי בהם! - ולא שימות בהם. ועל הנס אין סומכין. ומי יודע אם כדאי אני שיעשה לי נס...

ור' ליפא רואה בחוש ברדלס גדול. נורא מאד. עומד מכן כנגדו. מתניו עליו ניצוצות מעיניו וחורק עליו שנים עקומות... בשרו של ר' ליפא סמר מפחד ועיניו יצאו מחוריהן... לא! ולא! - פוסק הרב מתוך חרדת מות ונקישת שנים. מטפס ועולה לתוך העגלה. באמת לאמתו. על-פי עומק הדין. איני מחייב כלל למסור נפשי על הדבר. אדברא! נסיעה בשבת אינה אלא מדבריהם. שבות. ועל השבות...

ר' ליפא נמצא יושב בינתיים בתוך העגלה ממש. אלא שהיה משתדל עדין. מתוך אנחה ואנקה. לישב שם ישיבה דחוקה. שלא כדרכה. לשם שני... העגלה שרכה דרכה בחשך וחלקלקות ור' ליפא קבל שבת בלחש. בלב נשבר ונדכא...

לא עליכם. כל עובדי דרכים! ליל החרף נשתררב בעיני ר' ליפא כיובל הסוסה העלובה עיפה כבר והלכה בלא כח. העגלה רקדה על-גבי יתדות הדרכים והרקידה עמה את גופו הרצון של ר' ליפא. כמעט שנתפזרו עצמותיו בדרך. אילני יער. זקנים מופלגים. רחבי ענפים ומסובלי שלג. עברו לעיניו בתוכחה של שתיקה ובזעף גדול. וסבכי אלונים. קטני יער. הציצו בראשיהם המחודדים מתחת לכובעיהם הלבנים והיו תמהים ומשתוממים: מי הוא זה ואי זה הוא אותו ר' ליפא. רב העיר ומרא דאתרא. אשר מלאו לבו לנסוע בשבת... קוצים וברקנים ככשו פניהם בקרקע מבושה והרוח בין הבכאים היתה מתיפחת ובוכה: אוי אוי מחלול השם. ואוי אוי מעלבונה של תורה!

ה

כחצות הלילה הגיעה סוף סוף העגלה עד בית מלון אחד. שעומד בדד על-יד הדרך והוא משוקע עד חלונותיו בשלג. הסוסה העלתה הבל וכפור מחוספס ועיפה עד מות והנוסעים היו שבורים ורצוצים. זקנו ופאותיו ושפמו וראשו אדרתו של הרב נעשו מקשה אחת של זכוכית. מכאן ואילך אין לנסוע בשום פנים. יצא אליהם גי זקן. משרת האכסניא. ירד הרב אל האכסניא והעגלה נקלטה בתוך שער החצר.

artistic
folleage
projection

עם עֶשְׂרֵי נָרִים, וּבְעֶזְרוֹתֵיךְ הָרַבִּים הַחֲלַפְתָּ סֹדֶר וּמִנִּים. אָ-א. מַעֲשֵׂה יָפֶה, עֵינֵי יָפֶה, בִּיהֲדוּתִי... מִחֵר וִידְעָה כָּל הַעֲרִירָה... פֶּה!
וְכִינֵן שֶׁעָמַד פִּיבְקָא עַל עֵיקַר הַדְּבָר מִיֵּד קִפְץ לִבְעֵר אֶת כָּל סִימְנֵי הַשְּׁבֵת מִן הַבַּיִת, קוֹדֶם שִׁיתְעוֹרֵר הָרֵב וְיִקְאֵץ בְּקִלְקֻלָּתוֹ. קוֹדֶם כָּל, הָעֵבִיר מַעַל הַשְּׁלַחֵן אֶת מַעֲוֹת הַנַּחֲשֶׁת וְאֶת שִׁוְרֵי הַסְּעוּדָה וְאֶת הַמֶּפֶה הַלְּבֹנָה. אַחֲר־כֵּן קִפְץ וַנִּכְנֹס לַחֲדָר־הַמִּשְׁכָּב וְהַבְּהִיל אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּתוּ מִן הַמִּטּוֹת:

“עוֹשׂוּ, חוֹשׁוּ, נִבְלֹת! הִיא, הִיא, מִגִּפָּה תְּהִי בִּכְן!...!”
“מָה כָּאן, מִי כָּאן?” – נִתְעוֹרְרָה הָאִשָּׁה בִּבְהִלָּה רַבָּה.
“רִדִּי שְׂאוּלָה, בְּהֵמָה גִּסָּה, אֵל נָא תִרְיָמִי קוֹל! עֲמָדִי מִיֵּד וּמֵהָרִי אֶת הַחֲמִין מִתּוֹךְ הַתְּנוּרָה...”
שָׁעָה קָלָה לֹא יָדְעָה מָה בַּעֲלָה סָח, וְכִשְׁהִסְבִּיר לָהּ זֶה עַל־יָדֶיּהּ נִיחָה גְדוּלָה בְּאַנְרוֹף אֶת הַעֲנָן עַל בּוֹרִי – קִפְצָה וְנִתְלַבְּשָׁה וּמֵהָרָה אֶל הַתְּנוּרָה.
“הַכֵּל, הַכֵּל הוֹצִיאִי, מִגִּפָּה תְּהִי בְךָ, קִרָּא הַבַּעַל, הִדְיָסָא, הַפִּשְׁטִידָא, אֶל הָעֵבִיט שִׁפְכִי, אֶל הָעֵבִיט, שְׂרִיד וּפִלִּיט אֵל יְהִי לָהֶם!”

וּבְכֵן־רַגַּע נִהְפַךְ כָּל מֵרָאָה הַבַּיִת וַיְהִי לְאַחֲרִי. יֵצְאָה הַשְּׁבֵת וּבֵא הַחֹל בְּמִקּוּמָהּ. כִּתְנוּר הַגְּדוֹל רָחַב הִפָּה דְּלָקָה אֵשׁ. הַמִּיחָם הִכְרַסְתָּן נִתְמַלֵּא נַחֲלִים בּוֹעֲרוֹת וְהַתְּחִיל מִזְמוֹם. נִשְׁמַע קוֹל גִּרְוֹן וּפִשִּׁישׁ בַּבַּיִת: הַמִּשְׁרַת יוֹכִים עוֹמֵד וּבּוֹקֵעַ עֲצִים וְתוֹקֵעַ יִתְדוֹת וּקוֹבֵעַ מַסְמְרוֹת לְצוֹרֶךְ וְשֵׁלָא לְצוֹרֶךְ. פִּיבְקָא בְּכַבּוּד וּבְעֲצָמוֹ עוֹמֵד כַּפּוֹף עַל הָעֵרְבָה וְלֹשׁ אֶת הַבִּצָּק בְּכָל כָּחוֹ. הַבֵּת הַבּוֹגֵרָה, כִּתּוּלָה גְּבוּהָה, נְפּוּחָת פָּנִים וּמְפּוּחָמָה, שֶׁעָמְדָה מִטּוֹשֶׁשֶׁת בְּאִמְצַע הַבַּיִת וְלֹא הִבִּינָה מְכַל הַנַּעֲשָׂה כְּלֹם, נִטְלָה בִּנְיָתִים מִיֵּד אֲבִיהָ הַמְּלוֹכֶלֶת בְּבִצָּק שְׁתֵּי מְכוֹת־לַחִי וְצִבִּיטָה אַחַת – וְעָמְדָה לְקַלְפֵּי בּוֹלְבוֹסִין אֶל תּוֹךְ סִיר גְּדוֹל מְלֵא מִיֵּם. “קִלְפִי, קִלְפִי, מִגִּפָּה תְּהִי בִּכְן!” – קוֹרָא וּמּוֹרֵז פִּיבְקָא כִּשְׁהוּא בַּעֲצָמוֹ טוֹרַח בְּלִישָׁה בְּכָל כָּחוֹ... מִצָּפָה הִיא פִּיבְקָא כָּל רַגַּע שִׁיתְעוֹרֵר הָרֵב – וְכִשְׁנִגְמַר אֶת הַלִּישָׁה וְהָרֵב לֹא נִתְעוֹרֵר, נּוֹדְרוֹ וְחֹבֵשׁ מִצָּנְתּוֹ הַבִּלָּה וְהַמַּעֲוֹכָה, שֶׁבְּצִבּוּצֵי מוֹךְ מִצִּיצִים מִגִּבְיָהּ, חֲשָׁף זֵרוֹעַ וְהַתְּחִיל לְהִנִּיחַ תַּפְלִין וְלֹמֵר בְּקוֹל רֶם וּבִנְגֻן שֶׁל חוּל אֶת בְּרִכּוֹת הַשְּׁחָר.

הַדֵּלֶת סִכְבָּה בִּנְיָתִים עַל צִירָה בְּלִי הָרֶף וְאֶפְרִים עֲטוּפֵי גְלִימוֹת וְאַחוּחֵי שׁוֹט הַתְּחִילוּ יוֹצֵאִים וּבָאִים. הַבַּיִת נִתְמַלֵּא צִנָּת שְׁלֹג וְהִבֵּל פֶּה וְעֵשֶׂן מִחוֹרְקָא וְרִיחַ גְּלִימוֹת עִם בְּעִיטוֹת רִגְלִים וְשִׁיחַ שְׁפּוֹתוֹתִים... פִּיבְקָא מִתְכַּנֵּן וְעוֹבֵר בְּתַפְלָתוֹ עַל־פָּנֵי מִשְׁכָּב כְּבּוּדוֹ שֶׁל הָרֵב דּוֹקָא, מִזְמֵר בְּקוֹל רֶם וּבִנְגֻן שֶׁל חוּל־הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּיָהּ. וּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה הוּא נֹתֵן בְּהָרֵב הַיֵּשֶׁן עֵין בְּדִקְנִית מִן הַצֵּד, כּוֹזָה שְׂאוֹמֵר: “יֵשֶׁן, יֵשֶׁן, רִבִּי, וְתַעֲרֵב לִךְ, עֲתָה אֵינִי חוֹשֵׁשׁ לָךְ עוֹד, עֲתָה רִשְׁאִי אֹתָהּ אֶפִּילוֹ לְקוֹם...”

וּבְאַמָּת, בְּרַגַּע הַזֶּה הוּזוּ הָרֵב אֶת גּוּפוֹ הַכּוֹשֵׁל זִיז כָּל־שְׁהוּא. “חֹזֵק וְאַמֶּץ, פִּיבְקָא!” אָמַר בַּעַל־הָאֲכִסְנִיא לְנַפְשׁוֹ, “רָאָה, אֵל נָא תְקַלְקֵל!...”

וּפִיבְקָא נִבְלַע מִיֵּד בַּעֲשֵׂן הַמְּחוֹרְקָא וּבַעֲרֵב רֵב שֶׁל גְּלִימוֹת, אֹרֵב מִשֵּׁם בַּעֲיֵן פְּקוּחָה לְהָרֵב וּמוֹמֵר בִּנְגֻן שֶׁל חוּל וּבְקוֹל עֲנַת גְּבוּרָה: “הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּיָהּ!”

2

וְהָרֵב שְׁלֵנוּ כִּינֵן שִׁתְעוֹרֵר – כָּל מְכַאֲבִיו הִקִּיצוּ עִמּוֹ: “אַח, אַח, אַח! כָּל הָרֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל הָעֲצָמוֹת מְרוֹסְקוֹת!” – זָקָף בְּקוֹשִׁי

בַּחֲדָר שֶׁנִּכְנֹס בּוֹ הָרֵב שְׁלֵנוּ קוֹר וְשִׁמְמוֹן וְאוֹר פָּנִים שֶׁל עֲשִׂשִׁית קִטְנָה מְפּוּחָמָה. מִן הַחֲדָר הַסְּמוּךְ עֲלֵתָה נִחְרַת הַבַּעֲלִים הַיֵּשִׁנִּים. עַל־גִּבִּי הַשְּׁלַחֵן עוֹמְדוֹת שְׁתֵּי מַעֲוֹת שֶׁל נַחֲשֶׁת שֶׁכָּלּוּ נְרוֹתֶיהֶן, וְעַל־גִּבִּי הַמֶּפֶה, בֶּד עֵבָה אֲרָגִיד, מְפַחְרִים מִיֵּי פְּרוּרִים וְעֲצָמוֹת, שִׁוְרֵי סְעוּדָה שֶׁל לַיִל שְׁבֵת, ר' לִיפָא הִפְךָ פָּנָיו, שֵׁלָא לְהִסְתַּכֵּל לִשְׁם, וְכִשְׁהוּא קָרוֹשׁ כָּלּוּ מְקוֹר וְעִמוֹס בְּבִגְדָיו הַכְּבִדִּים הַנּוֹפֵל כָּל עוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ עַל־גִּבִּי אִיזָה סִפְסַל עֲרוֹם וְקִשָּׁה הַסְּמוּךְ לְכוֹתֵל וְכִבֵּשׁ רֹאשׁוֹ בְּחִיק אֲדָרוֹתָיו.

“כֵּךְ, הוּא, הָרֵב, הִלֵּל שְׁבֵת... כִּמָּה גְּדוֹל הִלֵּל הַשֵּׁם! אִיךְ יֵשֶׁא מִחֵר אֶת פָּנָיו? וְמָה יַעֲנֶה בַּיּוֹם־הַדִּין? אִי אִי לְאוֹתָהּ כּוֹשֶׁה!...!”
וְעֵינֵי הָרֵב זָלְגוּ דְּמָעוֹת. פְּאוֹתָיו וּזְקָנוֹ וְשִׁפְמוֹ הִפְשִׁירוּ וִירְדּוּ אֵף הֵם מִיֵּם. רֹאשׁוֹ שֶׁל הָרֵב וְאֲבָרָיו כְּבִדִּים עָלָיו כְּמִטְלֵי עוֹפְרָת, רוֹצָה הוּא לִזְוֹן – וְאֵינִי יָכוֹל. “אִפְשָׁר הִנִּיעָה שַׁעַת מִיתָה?” – חָרַד הָרֵב חֲרַדְתָּ מוֹת וְשִׁנּוּ צִלָּלוֹ – “הֵן, וְהִיא הַמִּיתָה! עַתָּה לְהַתְּנָדוֹת...!”
וְשִׁפְתֵי הָרֵב הַתְּחִילוּ רוֹחֲשׁוֹת וְדָוִי מֵאֲלִיָּהֶן. “אִי אִי, אֵל רַחוּם וְחֲנוּן, אֲרֹךְ אֲפִים וְרַב חֶסֶד... אֲנָא, אֵל נָא, רַחוּם נָא! רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, סִלַּח וּמַחֵל, בִּשְׁרִי וְדָם, רָמָה וְתוֹלַעָה... רְגִלְהִי דְּבִרְיָ שֶׁ...!”
אִמְנֵם חֲסָאֲתִי, עוֹיִתִי וּפִשְׁעֵתִי... אֲבָל אֵלָה הַצָּאן, אִשְׁתִּי וְיֹלְדִי, מָה חֲטָאוּ?

וְשָׁעָה מְרוּבָה שֶׁבַע הָאוֹמְלָל גְּדוּדֵי לַיִלָּה, כָּל גּוּפוֹ שִׁפַּע זַעַה קָרָה וּבַעֲצָמוֹתָיו כֹּאשׁ בּוֹעֲרָת, מִתּוֹךְ הַקְּדַחַת הִיא מִדְּמָדָם וְקוֹרָא בְּלִחַשׁ פְּסוּקִים מְשֻׁנִּים. כּוֹרֵךְ הִיא בִּיחָד לְקוּטֵי מְשֻׁנִּיּוֹת עִם פְּסוּקֵי חוֹמֶשׁ, מֵאֲמָרֵי חוּל־עַם דְּבָרֵי תַּפְלָה וְתַחֲנוּנִים – מַעֵין “תְּקַן שְׁבוּעוֹת...”
וְהָרֹרִי דְשִׁמְיָא, בַּעֲנִין שִׁכָּר וְעוֹשֶׁה, יִהְיֶה וְגַן עֵדֶן, חֲבוּט הַקִּבְר וּמֵלֶאךְ דּוֹמָה הַתְּרוּצָצוֹ בְּמַחֲזוֹ הַמְּטוֹרֶף בַּעֲרִבּוּבִיא יָחַד עִם מִלִּי דְבִיתָא: אִשָּׁה אֲלֻמָּה, יוֹמוּמִים, בֵּת בּוֹגֵרָה, חוֹקֵת הַרְבֵּנוּת, מְכַס הַשְּׁמֵרִים...

וּבְהָרֹרִים רַעִים כֹּאֵל הַתְּלַבֵּט הָרֵב הָעֵלּוּב וְהִיא גּוֹנָה וְנֹאנָה עַד עֲלוֹת הַשְּׁחָר, מִשְׁעָלָה הַשְּׁחָר נִפְלָה עָלָיו תִּרְדָּמָה קִשָּׁה וְטְרוּפָה, תִּרְדָּמָת מַעֲוָה וּבַעַל־יִסּוּרִים, שְׂבָאָה מִתּוֹךְ נְשִׁימָה כְּבִדָּה וְקִצְרָה – יֵישֶׁן.

1

וּבֵה בִשְׁעָה שֶׁהָרֵב ר' לִיפָא מוֹטֵל בְּאֲכִסְנִיא שׁוֹמֵמָה עַל הַסִּפְסַל, מְקוּפֵּל בְּתוֹךְ אֲדָרוֹתָיו, כָּלּוּ שְׂרָי בִּנְעָה וּבִשְׁפַעַת מִיֵּם שֶׁל הַפִּשְׁרָת זָקֵן וּפְאוֹת, רֹאָה חֲלוּמוֹת קִשִּׁים וְיֵשֶׁן – הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יוֹשֵׁב בְּרִקְיעַ וְעוֹשֶׂה אֶת שְׁלֹ: מְקִרִיא בִּשְׁחָר אֶת הַתְּרַגּוּלִים וְגִלְל חֲשָׁךְ מִפְּנֵי אוֹר, וְכִיּוֹן שִׁקְרָא הַגִּבֵּר וְדֶרֶךְ הָאֲשַׁנְבִּים הַקִּטְנִים הַמְּחוּפִּים כַּפּוֹר בְּקַעַת לְתוֹךְ הַבַּיִת אוֹרָה חֲנִיטָה־זוּעֶפֶת וּמִצּוֹנֵת שֶׁל שְׁחָר יוֹם חֲרָף – מִיֵּד נִתְעַטֵּשׁ פִּיבְקָא בַּעַל־הַמֶּלֶךְ, גִּהָק: פֶּה! וְהַקִּיץ מִשְׁנָתוֹ, בְּקִפְצָה אַחַת יִרְדַּם מִמִּטָּתוֹ, נַעַל מִגִּפָּתוֹ הַכְּבִדִּים, נָתַן אֲדָרְתוֹ הַקִּצְרָה עַל כִּתְפֵּיו – וַיֵּצֵא אֶל הַחֲדָר הַגְּדוֹל, לְרֹאֲתוֹ מִי הוּא זֶה שְׂבָא לְבֵית מִלּוֹתוֹ בְּלַיִלָּה, וְכִשְׁנִכְנֹס וְהִצִּיץ – וַיְהִי לְגוֹלָם: לְפָנָיו עַל הַסִּפְסַל נִמְצָא מוֹטֵל סֵרוֹחַ בְּמִלּוֹא אֲדָרוֹתָיו – הָרֵב! ר' לִיפָא! מִתְּחִלָּה חֲשַׁב שֶׁאֵין זֶה אֵלָּא אַחִיּוֹת עֵינִים וּמַעֲשֵׂה שִׁדִּים, גִּחֵן וְהִבִּיט שׁוֹב, עֵין יָפָה יָפָה: הִבִּיט מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה וּמִן הַצֵּד – “חִיכֶם, הָרֵב! הוּא הוּא! הִרִי חוֹטְמוֹ הַשּׁוֹפֵר, וְהִרִי פָּנָיו פָּנֵי הַגְּרוּגֵרָת...!”
פִּיבְקָא הִיא כְּמִטּוֹרֶף: “מָה זֹאת? שְׁבֵת – וְהָרֵב... שְׁפֹרֵר אֲנִי אוֹ מְשׁוּעָה...!” פְּתָאֵם טַפַּח בְּאַנְרוֹפוֹ עַל רֹאשׁוֹ: “אִי פִיבְקָא, אִי חָם בְּךָ־חָם! וְדָאִי טַעוֹת יֵשׁ כָּאן, וְטַעוֹת מַעֲוָה... בַּחֲשָׁבוֹן יְמֵי הַשְּׁבוּעַ סַעֲיָת, פִּיבְקָא! כֵּן, כֵּן, פִּיבְקָא, נִפְלַת בַּפֹּחַ, אִי לָךְ וְאִי לַחִיךְ...”

גדול את חצי גופו ופקח את עיניו. מה זאת? היכן הוא? במרחץ?
לא, באכסניא. היכן השבת? אין זכר לשבת! אפרים. המונו של
חול. והרי מיחם רותח שם כנגדו!

אם כן, החרירה מחשבה איזמה את כל עצמות הרב ופניו
המכורכמים נתכרכמו יותר, אם כן, הייתי ישן והולך כל יום
השבת וליל מוצאי שבת עמו. כאן על הספסל, לעיני פיבקא
ולעיני הגויים, הייתי מוטל וישן 'מעט-לעת' שלם. ובלא קדוש,
ובלא תפלה, בלא הבדלה. מה אתה עושה עם ליפא, רבונו של
עולם?...!

אימה חשכה נפלה על הרב ויאוש גדול תקף את לבו. כמעט
שנתעלה. מאד מאד המר לו אלהים, יותר מדי... 'ולמה?' זעק
לבו בקרבו, 'אמור לי, רבונו של עולם, למה?'

מתוך עב הענן של עשן המחורקא הגיח ויצא עם השוש שבידו
הערל איוואן:

עת לנסוע, רבין. העגלה מוכנה.

הרבי קם ממקומו ושם פניו אל הפתח. נוד התנווד כשכור
ובקושי הבקיע לו דרך בין האכרים. אצל הפתח נתקעה פתאם
כף רחבה ונוקשית של פיבקא בידו:

שלום עליכם, ר-רבי!

שלום, שלום, נשתמט הרב ויצא בחפזו, 'אין פנאי...'

שלום, שלום, נענה אחריו פיבקא, 'לך לשלום, ר-רבי, וה'
יצליח דרכך...'

הפרישה בשעה זו היתה יפה לשני הצדדים ואיש לא עקב בה.
פיבקא מהר וסגר אחרי הבורח את הדלת בכח גדול, כאומר:
'יברכך!...' והרב טפס ועלה במסירות נפש לתוך העגלה.

הייא, איוואן, איוואן! - התחיל הרב לזרוז את המחמר...

מה הבהרה? לברוח? לאן? - על שאלות אלו לא היה הרב
בעצמו יודע מה להשיב, אלא שבאותה שעה לא שאל ר' ליפא
כלום ולא הרבה חקר. כל מה שעשה - כאילו נעשה מאליו, בלא
דעת ובלא חשבון... אחת שאלה נפשו ועליה התפלל בכל לבו:
'רבונו של עולם, עשה לי נס וישתרבב הדרך מהלך אלפי אלפים
פרסא. שנים תחלופנה, יובלות יעברו - ואני אהיה נוסע ונוסע
ונוסע... ואם איני כדאי - קח נא את נפשי, רבונו של עולם, מוחלני
לך את הכל - וקח נפשי...'

אבל תפלתו של ר' ליפא לא נשמעה: העגלה נשאה אותו על
כנפי נשרים והדרך הלטושה והחלקה קפצה כנגדו. אחרי הלילה
המעונן יצאה שמש החרף והארץ הלבנה האירה ושמחה.
העורבים שמנקרים בדרך פנו מקום לעגלה המעופפת וקבלו
את פניה בצריחותיהם הצרודות: קרע, קרע!

בוש ר' ליפא מפני העורבים ומפני זקר החמה ולובן השלג,
כבש ראשו בחיק אדרתו ונשתקע שוב בהרהורי יאוש. ומשעה זו
ואילך לא ראה ולא שמע ולא הרגיש עוד שום דבר. הפקיד את
רוחו ביד אלהי הרוחות ואת גופו הרצוצ ביד העגלה הססה:

'יהיה מה שיהיה...'

ח

ובחצות היום, כש-הקהל-בעירה יצא מבית-הכנסת והלך בהדרת
שבת ובנחת בצדי הרחוב ובאמצעו, והכל נותנים ומחזירים
ברכת שבת - זה לזה - בו ברנע נחלצה ובאה כנגדם מן המבוי
עגלה מהירה וקלה, ובתוכה - אוי לעינים! - הרב ר'
ליפא!...